

Карина Чернуха

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ УЧНІВ ФРАЗЕОЛОГІЇ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ

Українська мова як навчальний предмет є особливим засобом для формування духовної культури українського етносу, для здійснення національно-патріотичного виховання учнів.

Нині, як ніколи, потрібні нові підходи до виховання патріотизму, національної ідентичності та національної гідності як базових якостей особистості.

У новій Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді вказано на необхідність переосмислення зробленого у системі освіти і здійснення заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей. Пріоритетними завданнями визначено: культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи, формування мовленнєвої культури, утвердження гуманістичної моральності.

Оскільки мова є вираженням національного менталітету, характеру, звичаїв та історії народу, то вивчення її сприяє формуванню духовної культури молоді. Засвоїти мову нації означає оволодіти нею на рівні фразеології. Фразеологія – це передусім слово і вираз, а кожне слово і вираз – це частка буття народу, тому в складному та багатогранному процесі становлення духовних цінностей особистості велика роль належить фразеології.

Навчальною програмою з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання для 5–9 класів (зі змінами, внесеними у 2015 році) передбачено систематичне використання в процесі опрацювання мовної змістової лінії внутрішньопредметних зв'язків, зокрема з лексикою, фразеологією, прислів'ями й крилатими висловами. Реалізація цього зв'язку й визначає спрямування мовленнєвого розвитку школярів, забезпечує можливість послідовно збагачувати мовлення учнів цими необхідними засобами. У 5 класі учні під час навчання лексикології засвоюють нові слова (зокрема власне українські); при вивченні фразеології – прислів'я, крилаті вислови, формують теми текстів у формі словосполучень і речень, тлумачать значення, використовують фразеологізми, прислів'я і приказки, крилаті вислови в усному і писемному мовленні. У 10 класі, вивчаючи стилістичні засоби лексикології і фразеології, старшокласники вчать доречно використовувати в тексті фразеологічні засоби мови, їх стилістичну функцію, розрізняти фразеологічні синоніми.

Соціокультурна змістова лінія забезпечує реалізацію світоглядно-

ціннісних аспектів. Вона спрямована на формування в учнів загально-людських цінностей: людяності, свободи, гідності, вірності, чесності, працьовитості. Зміна виховної парадигми позначається й на доборі тем творчих робіт, дидактичного матеріалу, наочності. Джерелами для роботи учнів мають бути періодичні видання, Інтернет-ресурси, телерепортажі. Адже сьогодні школа має готувати компетентну особистість зі сформованою системою цінностей, поведінкових норм, здатну протистояти суспільним викликам.

Засвоєння фразеології в школі здійснюється на рівні міжпредметних зв'язків і на інших уроках. Так, наприклад, на уроках історії учні засвоюють такі фраземи: іду на «ви»; стіною стояти; перекувати мечі на орала... На уроках хімії – лакмусовий папірець; фізики – питома вага; фізкультури – вийти на фінішну пряму; стати на старт; математики – рівняння з двома невідомими. Різноманітні роботи з фразеологізмами – укладання словників, твори за фраземами, вікторини, конкурси, добір антонімів і синонімів – підвищують ефективність їх засвоєння, розвивають зв'язне мовлення, що також сприяє формуванню мовної особистості. Збагачення учнівського словника колоритними фразеологічними одиницями, що витворені попередніми поколіннями, позитивно позначатиметься на розвиткові їх образного мислення, розумінні ментальності свого народу: або пан, або пропав; де два козаки, там три гетьмани. На кожному уроці української мови доцільно збагачувати словник щонайменше однією такою ідіомою.

Робота учнів з фразеологічними одиницями сприяє формуванню комунікативної компетентності, забезпечує виконання основного завдання сучасної школи – навчити учнів ефективного реального спілкування, яке не обмежується формулюванням окремих речень, а передбачає обмін певним досвідом, інформацією, емоціями, почуттями й переживаннями, волевиявленнями, закладеними у висловлення (текст). Навчання текстотворенню є ключовою проблемою не лише сучасної школи, а й гуманітарної освіти. Актуальності набуває поняття «текстотворча діяльність учнів» – самоорганізована планомірна робота, спрямована на продукування текстів різних типів, стилів, жанрів. Сучасний урок української мови має бути дієвим, розвиваючим, ціннісно-орієнтованим, де учні вчаться усвідомлювати, розуміти, інтерпретувати, пояснювати, відрізняти, аргументувати, аналізувати, реагувати, створювати.